

Jules Verne

A rejtelmes sziget

Jonatán Könyvmolyképző

J U L E S V E R N E

A REJTELMES
SZIGET

Könyvmolyképző Kiadó
Szeged, 2010

ELSŐ RÉSZ
A LEVEGŐ HAJÓTÖRÖTTEI

ELSŐ FEJEZET

Az 1865. évi orkán – Vészkiáltások a levegőben – Léggömböt sodor a forgószél – A léggömb burka fölhasad – Ameddig a szem ellát, mindenütt tenger... – A léghajó öt utasa

- Emelkedünk?
- Ugyan! Ellenkezőleg! Süllyedünk!
- Annál is rosszabb, Cyrus úr! Zuhanunk!
- Az Isten szerelmére! Dobjatok ki minden nehezéket!
- Most ürítettem ki az utolsó homokzsákokat!...
- Fölfelé száll a léghajó?
- Nem!
- Mintha hullámverést hallanék...
- Itt a tenger a gondolánk alatt!
- Alig ötszáz lábnyira¹ lehet!

Ekkor hatalmasan zengő hang hasított át a levegőn, s ezek a szavak hallatszottak:

– Dobjatok ki minden súlyos holmit... mindent! Rajta, és Isten irgalmazzon!

Ezek a szavak a Csendes-óceán roppant vízszivtagja fölött hangzottak el, délután négy óra tájt, 1865. március 23-án.

¹ Régi hosszmérték; egy láb kb. 30 cm

Bizonyára mindenki emlékszik még rá, milyen borzalmas északkeleti szélvész tört ki abban az esztendőben, nap-éjegyenlőség idején, olyan hirtelen, hogy a légsúlymérő higanyoszlopa egyszeriben 710 milliméterre zuhant alá. Ez az orkán egyhuzamban tombolt március 18-tól 26-ig. Mérheterlen rombolást végzett Amerikában, Európában és Ázsiában egyaránt, az északi szélesség 35. fokától egészen a déli szélesség 40. fokáig, az Egyenlítőre rézsútosan, mintegy 1800 mérföldnyi² sávon! Városokat döntött porba, erdőket csavart ki tövestül; a szökőár módjára száguldó hullámhegyek – mint a hírügynökségek jelentéseiből köztudomású – százzsámra vetették partra a hajókat. Az ítéletidő, amerre csak elvonult, egész országrészeket tett a föld színével egyenlővé, mindenütt ezrével pusztultak az emberek a szárazföldön, vagy fulladtak bele a tengerbe – dühöngésének ilyen tanújeleit hagyta maga után ez az iszonyatos égiháború. Egymagában több szerencsétlenséget okozott, mint azok a hírhedt szélviharok, amelyek közül az egyik Havannát dúlta föl 1810. október 25-én, a másik pedig Guadeloupe-ot tette tönkre 1825. július 26-án.

Mialatt ennyi katasztrófa ment végbe a földön és a vízen, nem kevésbé megrendítő dráma játszódott le a fölbolydult levegőben is.

Odafönn a magasban léggömböt pörgetett egy szélörvény csúcsa, dobálta, mint valami labdát, a forogva száguldó levegőoszlop óránként kilencven mérföldes sebességgel hurcolta magával a térben, az meg akkorákat serdült-perdült a tengelye körül, mintha csak valamilyen légi maelström³ sodrába került volna.

Ennek a léggömbnek az alsó nyúlványán gondola himbálódzott, benne öt utas; alig látták egymást az óceán felszínétől

² Egy mérföld 1852 méter

³ Nagy erejű tengeri örvény a norvég partvidéken

egészen hozzájuk fölcsapó, szétporlott vízcseppekkel kevert, sűrű párázatok közt.

Honnan jött ez a léghajó, hogyan vált valósággal játékszerévé a rémületes viharnek? Hol kelt útra, melyik pontján a világnak? Valószínűleg nem az orkán idején indult el. Márpedig a fürgeteg öt napja őrjöng, s első jelei már 18-án mutatkoztak. A léggömb tehát vélhetőleg igen messziről jön, hiszen aligha tehetett meg kétezer mérföldnél kisebb utat huszonnégy óránként.

Az utasok nyilvánvalóan semmiféle olyan eszközzel nem rendelkeznek, amellyel megállapíthatnák, hogy elindulásuk óta milyen nagy távolságot röpültek át, meg aztán hiányzik bármiféle támpontjuk is az efféle méréshez. Szélvész hajszolta őket, szilaj ítéletidő tombolt körülöttük, ők maguk azonban, valamilyen különös tünetény folytán, mindettől csöppet sem szenvedtek. A léghajó úgy változtatta helyét, úgy pörgött tengelye körül, hogy utasai sem a forgásból, sem pedig a vízszintes száguldásból nem éreztek semmit. Tekintetük nem bírta áthatolni a gondola alatt gomolygó vastag ködön. Párás homályban kavargott körülöttük minden. Olyan sötét felhők közt sodródtak, hogy szinte azt sem tudták már, nappal van-e vagy éjszaka. Amíg a magas légrétegekben suhantak, semmilyen fénycsillám, emberlakta területek semmilyen nesze, az óceán morájának semmilyen foszlánya sem ért el hozzájuk a mérhetetlen tompa távolságon át. Most is csak rohamos süllyedésük adta tudtukra, milyen veszedelemben vágatnak a hullámok fölött.

Eközben a léghajó megszabadult minden terhétől, a löszerektől, a fegyverektől s az egész élelmiszerkészletől, és ismét a légkör felsőbb rétegeibe, négyezeröttszáz lábnyi magasságba lendült föl. Az utasok ugyanis, miután tudtára ébredtek, hogy tenger hánytörög léggömbjük gondolája alatt,

úgy döntöttek: kevésbé veszélyes farkasszemet nézni a halálos fenyegetéssel amott fön, mint emitt lenn, ezért habozás nélkül lehajigálták a fedélzetről még a legszükségesebb használati tárgyaikat is, és arra törekedtek, hogy a léghajó mennél kevesebbet veszítsen hordozóerejéből, abból a gáz-nemű anyagból, amely őket a riadó mélységek fölé emeli.

Az éjszaka feszült nyugtalanságban telt el – ha kevésbé erős lelkületű emberekről volna szó, azt mondhatnók: „halálos nyugtalanságban”. Aztán megvirradt, és pirkadatra az orkán mintha enyhülni kezdett volna. Március 24-ének hajnalától bizonyos jelek arra vallottak, hogy csitul a vihar. Reggeltájt a legtarjagosabb felhőóriások fölgomolyodtak az égbolt magasába. A légörvény tölcseré néhány óra múlva szétterebélyesedett, majd megszakadt. A szélvész orkánból jókora „friss fuvallattá” finomult: pontosabban szólva felére csökkent a légrétegek mozgási sebessége. Még mindig hatalmas szél fújt azonban – a tengerészek ezt „háromgyűrűs szellőnek”⁴ hívják –, s az elemek háborgása csillapodott ugyan, de azért a helyzet számottevően nem javult.

Tizenegy óra tájban az alsóbb légrétegek érezhetően kitisztultak. Az atmoszféra – mint általában a nagy légköri változások után – nyirkosan áttetszővé hígult. Mintha az orkán nem is takarodott volna el messze nyugat felé. Úgy sejtett, önmagát emésztette föl. Talán a szétszakadozott légörvény nem foszlott el, hanem – amint a tájfunnal az Indiai-óceán vidékén hébe-hóba történni szokott – villamossággá alakult át, és most széles elektromos szőnyegeként hullámzik a levegőben.

Ettől fogva azonban a gondola utasai ismét azt észlelték, hogy a léggömb lassan, de állandóan alább süllyed, s már

⁴ A vitorlát viharos szélben gyűrűkkel rögzítik a vitorlafához, hogy felületét a szél erejéhez mérten csökkenthessék

újra az alacsonyabb légrétegek közt lejt. Úgy rémlett, fokról fokra zsugorodik is, burka kinyúlik és megereszkedik, gömb alakja pedig egyre inkább tojásformát ölt.

Déltájt a léghajó már csak kétezer lábnyira lebegett a tenger színe fölött. A gömb űrtartalma ötvenezer köbláb⁵ volt; roppant befogadóképességének köszönhető, hogy akár jelentős magasságban haladt, akár alacsonyan, vízszintes irányban sodródott, kétségkívül igen sokáig maradhatott fenn a levegőben.

Ebben a pillanatban az utasok éppen utolsó holmijukat dobálták le a gondolából, hogy könnyebbé tegyék a léghajót: kihajigálták maradék csekély élelmiszereiket, a zsebükben levő apró használati tárgyakat, mindenüket. Egyikük fölkapaszkodott a burokhálózat köteleit egybefogó karikára, s igyekezett szilárdan megkötni a léggömb alsó nyúlványát, az úgynevezett töltőszáját.

Nyilvánvaló volt, hogy az utasok semmiképpen sem tartják magasabb rétegekben a léghajót, nincs hozzá elegendő gázuk!

Akkor pedig végük!

Szemük előtt sehol nem bukkant föl sem szárazföld, sem sziget. A végeláthatatlan térség közel s távol nem kínált nekik semmiféle tenyérnyi leszállóhelyet, semmilyen szilárd felületet, amelyben vasmacsájuk megkapaszkodhatnék.

Csak a mérhetetlen tenger viharzott alattuk, hullámai még mindig hasonlíthatatlan szilajsággal csapdosódtak! Csak az óceán tombolt a mélyben: határait még ők sem látták, pedig magasról vehették szemügyre, és negyven mérföldnyi sugarú kört fogtak át tekintetükkel. Csak az irdatlan vízszivattyó fortlyogott odalenn, irgalmatlanul korbácsolta tajtékosra az orkán, mintha nem is hullámok hánykolódnának, hanem

⁵ Körülbelül 1700 köbméter

holmi fékevesztett vad ménes nyargalódnék, amelyre habtaréjból font, hatalmas, fehér hálót vetettek. Sehol föld, sehol hajó a láthatáron!

Most már bármi áron meg kell állítaniuk a léghajó süllyedését, ha meg akarják akadályozni, hogy elnyeljék a habok. Ez nyilvánvaló volt, és ezzel a sürgős feladattal foglalkoztak most a gondola utasai. Ám minden erőfeszítésük hiábavalónak bizonyult, a léggömb mind mélyebbre ereszkedett, és ezzel egyidejűleg lélegzetszakasztó sebességgel suhant északkelet felől délnyugat felé, követve a szél irányát.

A szerencsétlen utasok szörnyű helyzetbe kerültek! Be kellett látniuk, nem urai többé a léghajónak. Próbálkozásaik nem járhatnak sikerrel. A léggömb burka fokról fokra kisebbre zsugorodott. A gáz jórészt elillant belőle, további szivárgását semmiképpen sem lehetett megakadályozni. Láthatólag közeledett a leszállás pillanata, és délután egy órakor a gondola már csak hatszáz lábnyira lebegett az óceán fölött.

Valóban, a gáz elszivárgását lehetetlen volt megátolniuk: szabadon szökött el a léggömb burkának szakadásán.

Azzal, hogy megszabadították a gondolát minden benne levő tárgytól, az utasok néhány órával meghosszabbították fennmaradásukat a levegőben. Az elkerülhetetlen szerencsétlenséget azonban csak elodázhatták némiképp: ha éjszakáig nem bukkan föl valamilyen szárazföld, akkor az utasok gondolástul és léggömböstül végérvényesen eltűnnek a tenger hullámai közt.

Egyetlen kísérletre gondolhattak még, és ezt ekkor végre is hajtották. A léghajó utasai látnivalóan vakmerő férfiak voltak, szembe tudtak nézni a halállal. Egyetlen zokszó sem hagyta el ajkukat. Elszánták magukat, hogy küzdenek az utolsó pillanatig, és elkövetnek mindent, hogy késleltessék

zuhanásukat. A léghajó gondolája csak afféle fűzfavesszőből font kosár volt, a vízben semmi hasznát nem látták volna, az ilyesmit nem lehet a tenger színén tartani, nyomban elmerül, mihelyt leesik.

Két órakor a léghajó már alig négyszáz lábnyira lebegett a hullámok fölött.

Ebben a pillanatban megszólalt egy hang – olyan férfié, akinek a szíve semmilyen félelmet sem ismer:

– Mindent kidobtunk már?

Szavaira nem kevésbé elszánt hangok válaszoltak:

– Nem! Van még tízezer frank aranyban.

És a súlyos zsák máris a tengerbe hullott.

– Emelkedik-e a léghajó?

– Némiképp, de nemsokára ismét zuhanni fog!

– Mi maradt még kidobnivaló?

– Semmi.

– De igen!... A gondola!

– Kapaszkodjunk a hálóra! Tengerbe a gondolával!

Valóban, ez volt az egyetlen s az utolsó lehetőség, hogy könnyítsenek a léghajón. Elvagdosták körös-körül a gondola tartókötelzetét, és a léggömb, tartós süllyedés után, most egyszerre kétezer láb magasba szökkent.

Az öt utazó fölhúzódkodott a hálón, a köteleket egybefogó karika fölé, s a fonadék rácsozatában megkapaszkodva lebámultak az alattuk tátongó mélységbe.

Tudvalevőleg az efféle léghajók egyensúlya rendkívül bizonytalan. A legkönnyebb tárgy kihajtása is azzal jár, hogy elmozdulnak eredeti függőleges helyzetükből. A levegőben lebegő alkotmány olyan, mint valamilyen különleges pontosságú mérleg. Érthető tehát, ha viszonylag számottevő tehertől szabadul meg, akkor jelentékeny mértékben és hirtelen változtat helyet. Ez történt ez alkalommal is.

A léggömb azonban csak egy pillanatig állapodott meg a felsőbb rétegekben, aztán ismét süllyedni kezdett. A gáz továbbra is elillant a repedésen, amelyet semmiképpen sem lehetett megjavítani.

Az utazók megtettek minden tőlük telhetőt. Emberi erő immár nem segíthetett rajtuk. Már csupán Isten segítségével bizakodhattak.

Négy órakor a léggömb ismét csak ötszáz lábnyira lebegett a víz felszínétől.

Hirtelen hangos csaholás hallatszott. Az utazók útitársa, a kutya, ott csimpaszkodott a hálószemekbe a gazdája mellett.

– Top meglátott valamit! – kiáltott föl az egyik utazó.

Nyomban utána harsány hang zendült:

– Föld! Föld!

A léggömb, amelyet a szél szüntelenül délnyugatnak hajszolt hajnal óta, tekintélyes távolságot tett meg, számokban kifejezve több száz mérföldet, és most csakugyan szárazföld tűnt szemükbe délnyugat felől.

Ez a föld azonban legalább harminc mérföldnyire feküdt tőlük. Szélirányban ugyan, de így is jó óra kell hozzá, hogy elérjék, föltéve, ha semmi nem téríti el őket útirányuktól. Egy óra! Vajon nem illan-e el addig a selyemburokból az a kevés megmaradt gáz is?

Szörnyű kérdés! Az utazók tisztán látták azt a szilárd pontot, amelyet mindenáron el kellett érniük. Azt nem is sejtették, vajon földrész-e vagy sziget, hiszen jóformán azt sem tudták, hogy a világ melyik tája felé sodorta őket az orkán! Erre a földre azonban, akár emberlakta vidék, akár nem, akár barátságos fogadtatás várja őket, akár az ellenkezője, mindenképpen el kell jutniuk!

Ekkorra, négy óra tájra nyilvánvaló lett, hogy a léggömb nem képes tovább a levegőben maradni. A tenger felszínét

súrolta. A roppant hullámok taréja olykor már a kötélzet alját nyaldosta, amitől az még inkább elnehezült, és a léggömb úgy bukdácsolt, akár az ólomsörét sebezte szárnyú, vergődő madár.

Félóra múltán egy mérföldnyire közelítették meg a szárazföldet, de a vaskos redőkbe gyűrődött, petyhüdt, horpadozó léggömbnek már csak a legfelső részében maradt némi gáz. Még a hálóba kapaszkodó utazók is túlságosan megterheltek, akik derékig a tengerbe merültek, és a hullámok szilajon csapdosták őket. A léggömb burka ekkor afféle úszóhólyaggá vedlett, s a beléje zúduló szél úgy hajtotta, mint hátszél a vitorlás hajót. Talán így megközelíti a partot!

Már csak két kötélhossznyira⁶ jártak hozzá, amikor mind a négyükből egyszerre szakadt föl a rémült kiáltás. A léggömb, amely úgy rémlett, többé nem emelkedik föl, most váratlanul hatalmasat szökken: iszonyatos erejű hullámcsapás lökte a magasba. Mintha csak újból elvesztette volna terhe egy részét, hirtelen ezerötszáz lábnyira lendült föl; ott azonban valamiféle forgószélbe keveredett, amely éppenséggel nem a föld felé terelte, hanem elragadta a parttal csaknem párhuzamos irányban. Végül is, két perccel később, a léggömb rézsútosan a parthoz közelített, majd lehuppan a fővenyre, ott, ahová nem hatolt el a hullámverés.

Az utazók egymást segítve, ügyel-bajjal kibontakoztak a háló fonadékából. A terhevesztett léggömb pedig, amelyet újból fölkapott a szél, mint valami halálra sebzett, de egyetlen pillanatra még fölélédő madár, eltűnt a végtelenben.

A gondolában öt ember utazott – meg egy kutya –, a léggömb azonban csak négyet vetett partra.

⁶ Kötélhossz: tengeri hosszmérték; kb. 185 méter

A hiányzó utast nyilvánvalóan a hálófonadékig fölcsapó hullám sodorta magával, s ez okozta azt, hogy a férfi terhétől megkönnyebbült léggömb még egyszer utoljára föllibent, majd néhány pillanat múltán földet ért.

Amint szilárd talajt érzett lába alatt a négy hajótörött – mert bízvást illethetjük őket ezzel a névvel –, s amint észreveték, hogy társuk nincs velük, valamennyien fölkiáltottak:

– Talán úszva partra vergődhet! Mentsük meg! Mentsük meg!

MÁSODIK FEJEZET

Az észak-amerikai polgárháború egyik mozzanata – Cyrus Smith mérnök – Gedeon Spilett – Nab, a néger – Pencroff, a tengerész – A fiatal Harbert – Váratlan javaslat – Találkozó este tíz órakor – Indulás viharban

Akiket az orkán erre a partra vetett, azok bizony nem voltak sem hivatásos léghajósok, sem a légivállalkozások megszállottjai. Hadifoglyok voltak, akiknek vakmerő módon, rendkívüli körülmények közt sikerült megszökniük. Százszor is rajtaveszthettek volna! Százszor is megeshetett volna, hogy fölhasadt léggömbjükkel a mélységbe zuhannak! Az ég azonban más, furcsa sorsot szánt nekik, és miután megszöktek Richmondból, amelyet Ulysses Grant⁷ tábornok seregei ostromoltak, most, március 24-én hétezer mérföldnyire kerültek Virginia állam fővárosától, a szeparatisták⁸ fő erősségétől

⁷ Ulysses Grant (1822–1885) a rabszolgák felszabadításáért vívott észak-amerikai polgárháborúban az északi csapatok egyik tábornoka, később az egész sereg főparancsnoka volt; a háború után köztársasági elnökké választották

⁸ Szeparatisták: a déli államok elkülönülésének hívei, szemben a föderalistákkal, az északiakkal, az Egyesült Államok egységének híveivel

a borzalmas szecessziós⁹ háború idején. A légi út öt napig tartott.

Lássuk hát, milyen különös körülmények közt zajlott le a foglyok szökése – a szökés, amely a már ismert katasztrófával végződött.

Abban az esztendőben, 1865. február havában, Grant tábornok több ízben is megkísérelte Richmond elfoglalását, de sikertelenül; az egyik támadás alkalmával több tisztje az ellenség kezére került, és a városba internálták őket. A foglyok csoportjának egyik legtekintélyesebb tagja a föderaliszták vezérkarához tartozó, Cyrus Smith nevezetű tiszt volt.

Cyrus Smith Massachusettsből származott, mérnök volt, elsőrendű szakember; a háború alatt az Unió hadvezetősége rábízta a hadászatilag oly fontos vasutak igazgatását. Igazi északi ember volt, szikár, csontos, ösztövé. Negyvenöt éves lehetett, kurtára nyírt haja és a szakálla őszbe csavardott már, busa bajuszát pedig ugyancsak hosszúra növesztette. Nemes arcéle a régi érméken látható domborművekre hasonlított; izzó szem, szigorú száj, egy hadiakadémia tudósának vonásai. Azok közé a mérnökök közé tartozott, akik úgy kezdik mesterségüket, hogy nem restellik megragadni a csákány és a kalapács nyelét, mint ahogy némely tábornok is egyszerű közlegényként indul pályafutásán. Ezért aztán nemcsak szellemileg lett igen találékony, hanem nagyszerű kézügyességre is szert tett. Izomzata egészen szokatlan rugalmasságról tanúskodott. Mint valóban a tettek embere – s egyszersmind gondolkozó lény is –

⁹ Az Egyesült Államok északi és déli államai közt lefolyt polgárháborút (1861–1865) „szecessziós háborúnak” is nevezik (a latin *secessio* szó kiválást, elszakadást jelent), mert az ültetvényeken rabszolgákkal dolgoztató déli államok elszakadtak a rabszolgatartást ellenző északi államoktól; a háború az északiak győzelmével végződött, és meghozta a rabszolgák fölszabadítását

könnyedén cselekedett, csak úgy duzzadt benne az élet, erőfeszítés nélkül véghezvitt mindent, aminek nekifogott, szívós kitartása minden balsorssal dacolt. Igen művelt volt, igen gyakorlatias, igen agyafúrt – hogy ezzel az ősi szóval jellemezzük leleményességét, amellyel minden kutyaszorítóból kiverekedte magát –, mindig higgadt, remek vérmérsékletű. A legcsüggesztőbb körülmények közt sem vesztette el a fejét, magas fokon egyesítette magában mind a három tulajdonságot, amely együtt meghatározza az energikus embert: a testi és szellemi fürgeséget, a kezdeményezőkézséget és az erős akaratot. Akár Orániai Vilmos jelszavát is magáénak vallhatta volna, aki valamikor a XVII. században ezt a kijelentést tette: „Akkor is nekivágok, ha nincs reményem, s akkor is kitartok, ha nem kecsegtet siker...”

Cyrus Smith ugyanakkor maga volt a megtestesült bátorság is. Harcolt a polgárháborúnak csaknem minden nagy ütközetében. Ulysses Grant alatt kezdte a katonáskodást, az illinois-i önkéntesek közt, ott küzdött Paducahnál, Belmontnál, Pittsburg-landingnél, Corinth ostromlóinak sorában, Port Gibsonnál, a Fekete-folyónál, Chattanoogaánál, Wildernessnél, a potomaci csatában, ott harcolt mindenütt, és vitézül, méltó katonájaként a tábornoknak, aki ezt a jelmondatot hangoztatta: „Én nem számolom a halottaimat!” És Cyrus Smith százszor is azok közé kerülhetett volna, akiket a félelmetes Grant nem szokott megszámolni, de a csatákban, bár sohasem kímélte magát, mindig hozzásegődött a szerencse, egészen addig a pillanatig, míg csak meg nem sebesült és fogságba nem esett a richmondi harcmezőn.

Cyrus Smithszel egy időben, ugyanazon a napon, még egy fontos személyiség esett a déliek fogságába. Nem kisebb férfit, mint a tiszteletreméltó Gedeon Spilett, a New York

Herald tudósítója, akinek az volt a feladata, hogy az északi seregek kötelékében beszámoljon a háború fordulatairól.

Gedeon Spilett azoknak a bámulatra méltó angol vagy amerikai haditudósítóknak a sorába tartozott – mint Stanley és mások –, akik semmitől sem riadnak vissza, csakhogy egy-egy pontos értesülést szerezzenek, s azt a lehető leggyorsabban eljuttassák lapjuk szerkesztőségébe. Az Egyesült Államok újságjai, köztük a New York Herald is, valóságos hatalmasságok, s ezért kiküldött munkatársaik is számottevő emberek. És Gedeon Spilett ezek közt is a leg- rangosabb hírében állt.

Mint erős akarátú, bármikor bármilyen vakmerőségre kész férfi, nagy érdemeket szerzett, csak úgy szikrázott az ötletektől; mint katona és mint művész bejárta az egész világot, gyorsan határozott, erélyesen cselekedett, ha pedig arra került sor, hogy kiszimatoljon valamit – elsősorban saját maga s csak eztán lapja számára –, akkor nem ismert fáradtságot, nem törődött sem a nehézségekkel, sem a veszedelmekkel, valóságos hőse volt a kíváncsiságnak, vakmerően hajszolta az érdekességet, a hírújdomságot, az ismeretlent, a lehetetlent. Azok közé a rettenthetetlen megfigyelők közé tartozott, akik golyózáporban is följegyzéseket vetnek papírra, ágyútűzben is cikket írnak, és akik a kockázatot a jószerecsse ajándékának tekintik.

Gedeon Spilett is részt vett minden csatában. Egyik kezében pisztollyal, a másikban jegyzetfüzetével ott harcolt az első közt, és a kartácstűz sem reszkettette meg ceruzáját. Nem gyötörte szakadatlanul a sürgönyhuzalokat, mint egy némely pályatársa, aki csak azért beszél sokat, mert kevés a mondanivalója; ő minden jelentését röviden, szabatosan, világosan fogalmazta meg, és valamilyen lényeges dologra mindig fényt derített. Egyébiránt a humor sem hiányzott

belőle. Ő volt az, aki a Fekete-folyónál zajló összecsapás idején két óra hosszát diktálta távírógépbe a Biblia első fejezeteit, hogy ekként őrizze meg helyét a sürgönyhivatal ablakánál, és végül is elsőként jelenthesse lapjának a csata kimenetelét. Ez a csíny kétezer dollárjába került a New York Heraldnak, de mégiscsak ez az újság kapta meg elsőként a tudósítást.

Gedeon Spilett magas termetű volt. Legföljebb negyvenéves lehetett. Arcát vörösbe játszó szőke barkó keretezte. Tekintete nyugalmat árasztott, pillantása ugyanakkor élénken és gyorsan villant. Szemén meglátszott: olyan emberé, aki megszokta, hogy tüstént fölmérje látóköre legapróbb részleteit is. Szívós szervezete jól tűrte a legszélsőségesebb éghajlatokat is, törhetetlen volt, akár a hideg vízben edzett acél.

Gedeon Spilett tíz esztendeje tudósította rendszeresen a New York Heraldot, cikkeken kívül rajzokkal is gazdagította a lap oldalait, mert a ceruzával éppoly ügyesen bánt, mint a tollal. Amikor foglyul ejtették, éppen följegyzéseket és karcolatokat készített az ütközetről. Az utolsó szavak, amelyeket jegyzetfüzetébe írt, így hangzanak: „Egy déli katona célba vesz puskájával, és...” És a katona elhibázta a lövést, Gedeon Spilett pedig, szokása szerint, ezt a kalandot is ép bőrrel úszta meg.

Cyrus Smith és Gedeon Spilett, amíg Richmondba nem szállították mindkettőjüket, csak hírből ismerték egymást. A mérnök sebei hamar gyógyultak; lábadozása idején ismerkedett meg a haditudósítóval. A két férfi már régen becsülte egymást, és most gyorsan összebarátkozott. Nemsokára kimondták közös céljukat: meg kell szökniök a fogságból, csatlakozniök kell Grant seregéhez, hogy tovább küzdhesenek az Unióességéért.

A két férfi elhatározta, hogy minden kedvező alkalmat megragad a menekülésre; tervük azonban megvalósíthatatlannak látszott, mert noha szabadon járkálhattak városszerete, Richmondot magát szigorúan őrizték.

Cyrus Smithhez időközben váratlanul beállított az inasa, aki életre-halálra gazdája hűségese szolgájának vallotta magát, és belopakodott utána az ellenséges városba. Ez a vakmerő néger Cyrus Smith földbirtokán született, rabszolga apától és rabszolga anyától, ám a felfogásában és érzelmeiben abolitionista¹⁰ mérnök már régen fölszabadította. A fölszabadított rabszolga azonban nem akart elszakadni gazdájától. Úgy szerette, hogy életét is szívesen áldozta volna érte. Harmincéves, acélos izmú legény volt, fürge, ügyes, nyílt eszű, barátságos, kedves modorú, némely dolgan kissé gyermeketeg, de mindig mosolygós, szolgálatkész és jóindulatú. Nabuchodonosornak hívták, de inkább csak neve kurtított alakjára, a családiasabban hangzó Nab névre hallgatott.

Amikor Nab megtudta, hogy gazdája fogságba esett, habozás nélkül elindult Massachusettsből, és csakhamar Richmond alá érkezett, ott pedig addig ravaszkodott, addig mesterkedett, míg át nem surrant az ostromgyűrűn, és élete többszöri kockáztatása árán be nem jutott a városba. Cyrus Smith is kimondhatatlan örömmel üdvözölte Nabot, de hogy az egykori rabszolga milyen boldogságot érzett gazdája láttán, arra éppenséggel nincs kifejezés.

Bejutni tehát Nab még csak bejuthatott Richmondba, kijutni azonban már sokkal nehezebb volt innen, mert a hadifoglyokat igen-igen éberesen őrizték. Valamilyen rendkívüli alkalom kellett, hogy a szökést a siker némi reményével

¹⁰ Abolicionistáknak, „eltörléspártiaknak” (a latin *abolire* szó azt jelenti: eltörlöni) azokat nevezték, akik a rabszolgaság fölszámolását kívánták

kockáztathassák meg, ez az alkalom azonban csak nem kínálkozott, s ilyet szántszándékkal is nehezen idézhettek elő.

Grant eközben erélyesen folytatta hadműveleteit. Petersburgnál diadalt aratott ugyan, ezért a győzelemért azonban igencsak drága árat kellett fizetnie. Seregei Butler csapataival egyesülve sem tudtak Richmondnál eredményt elérni: a foglyok tehát nem reménykedhettek a közeli szabadulásban. Az újságíró, akinek semmi följegyezni valója sem akadt az egyhangú hadifogságban, nem bírta tovább. Egyetlen gondolat gyötörte: szabadulni Richmondból, bármi áron. Többször is nekivágott a kalandos vállalkozásnak, de minden alkalommal leküzdhetetlen akadályokba ütközött.

Az ostrom pedig folyt tovább; a foglyok azért igyekeztek szökni, hogy mielőbb visszatérjenek Grant seregéhez, némely ostromlottnak pedig azért volt fontos a menekülés, hogy csatlakozhassanak a déliek haderejéhez. Különösképpen a déliek egyik veszekedett uszítója, bizonyos Jonathan Forster szeretett volna kijutni. Valóban, a föderalista foglyok nem hagyhatták el ugyan a várost, ám éppúgy nem teheték meg ezt a déliek sem, mert őket meg az északi hadsereg ostromgyűrűje zárta körül. A richmondi kormányzó már régen elvesztette összeköttetését Lee tábornokkal, pedig a város védőinek legfőbb érdekében állt, hogy értesítsék helyzetükről a déli haderők főparancsnokát, s ezzel is siettessék a segélycsapatok fölvonulását. Jonathan Forsternek pedig ekkor az az ötlete támadt, hogy léggömbbe száll, átröpüli az ostromlók vonalait, és mégiscsak eljut a szeparatisták táborába.

A kormányzó engedélyt adott a kísérletre. Léggömböt készítetett, és azt Jonathan Forster rendelkezésére bocsátotta. Úgy tervezték, hogy öt társával fog elindulni légi

útjára. Forster és útitársai fölfegyverkeztek arra az esetre, ha kényszerleszálláskor védekezniük kellene, és élelemmel is ellátták magukat, mert úgy gondolták, hogy légi útjuk né- tán huzamosabb ideig is eltarthat.

A léghajó indulásának időpontját március 18-ra tűzték ki. A fölszállásnak éjjel kellett volna megtörténnie. A léghajó- sok úgy számították, hogy közepes erejű északnyugati szél- lel néhány óra alatt elérhetik Lee tábornok főhadiszállását.

Az északnyugati szél csakugyan meg is érkezett, hanem éppenséggel nem holmi enyhe szellőként fújdogált. Már 18-án napközben látni lehetett, hogy rövidesen orkán ke- rekedik belőle. Hamarosan valóban akkora erővel tört ki a vihar, hogy Forsterék indulását el kellett halasztani, mert a léghajót és utasait nem teheték ki a zabolátlan elemek dühének.

A fölfújt léggömb ott vesztegelt Richmond főterén, útra készen, hogy azonnal fölszállhasson, mihelyt csak valamelyest is enyhül a szél; és városszerte igen türelmetlenül les- ték, javul-e az időjárás; az azonban csak nem változott.

Március 18-a után eltelt 19-e is, de a szélvész még mindig nem csillapult. Még a talajhoz rögzített léggömböt is csak nagy nehezen sikerült megóvni a sérüléstől, mert a meg-meg- újuló léglökések minduntalan lenyomták egészen a földig.

A 19-ről 20-ra virradó éjjel sem javult a helyzet, reggelre pedig valósággal fékteleenné erősödött az orkán. Az indulás lehetetlenné vált.

Aznap Cyrus Smith mérnököt ismeretlen férfi szólította meg az egyik richmondi utcán. Tagbaszakadt, napbarnította tengerész volt, Pencroffnak hívták, harmincöt-negyven éves lehetett. Szeme élénken és vidoran hunyorgott, arcá- ról pedig csak úgy áradt a jóindulat. Ez a Pencroff Ameri- ka egyik északi államából származott, a földgolyó minden

tengerét behajózta már, és minden rendkívüli kalandot át-
élt, ami kétlábú, tollatlan lényel csak megeshetik. Monda-
nunk sem kell, hogy vállalkozó szellemű, minden merész-
ségre kész egyéniség lévén nem riadt vissza semmitől az
égvilágon. Az év elején valamilyen ügyes-bajos dolgában
Richmondba érkezett egy tizenöt éves, New Jersey-ből való
sihederrel, Harbert Brownnal, egykori kapitányának a fiával,
aki árvaságra jutott, és Pencroff úgy szerette, mint tulajdon
gyermekét. A várost nem sikerült elhagyniuk az ostrom első
hadműveletei előtt, és ezért nagy bosszúságukra benne reked-
tek az ostromgyűrűben, és Pencroffnak is csak egy gondolat
motoszkált az agyában: megszökni, akármilyen módon! Hír-
ből ismerte Cyrus Smith mérnököt. Tudta, hogy az is milyen
türelmetlenül várja már a szabadulást. Most, amikor az utcán
találkoztak, nem töprengett hát sokat, hanem odalépett hoz-
zá, és minden köntörfalazás nélkül megszólította:

– Mondja csak, Smith úr, nem unja még Richmondot?

A mérnök szúrós szemmel rápillantott az idegenre, az pe-
dig fojtott hangon kérdezte:

– Akar-e megszökni, Smith úr?

– Mikor? – kapott a szón a mérnök; mi tagadás, elhamar-
kodottan válaszolt, hiszen azt sem tudta, kicsoda ez az is-
meretlen, aki ilyen furcsa kérdésekkel faggatja.

Átható tekintettel vizsgálgatta a tengerészt, de Pencroff
őszinte ábrázata meggyőzte, hogy becsületes emberrel van
dolga.

– Kicsoda ön? – kérdezte kurtán.

Pencroff bemutatkozott.

– Rendben van – felelte Cyrus Smith. – És milyen módját
ajánlja a menekülésnek?

– Az a fránya léggömb ott a főtéren mintha csak éppen
miránk várna, hiszen amúgy sem veszik semmi hasznát...

A tengerésznek nem is kellett befejeznie a mondókáját. A mérnök értett a szóból. Karon ragadta Pencroffot, és a lakására vezette.

Ott aztán a tengerész kifejtette egész tervét, amely valóban pofonegyszerű volt. Semmit sem kockáztattak vele, legföljebb az életüket. Az orkán teljes erővel tombol, szent igaz, de hát olyan ügyes és bátor mérnök, amilyen Cyrus Smith, nyilván könnyűszerrel elkormányoz egy efféle léghajót. Ha ő maga, Pencroff ismerné a fortélyát, ugyan csöppet sem habozna, íziben nekivágna az útnak – természetesen Harbert társaságában. Mit neki ez a vihar, látott ő ennél különb veszedelmeket is!

Cyrus Smith szótlánul hallgatta a tengerészt, a szeme azonban ragyogott. Itt van hát a várva várt alkalom. Márpedig ő nem az az ember, aki a jó alkalmat elszalasztja. A terv ugyan nyaktörően veszélyes, de azért megvalósítható. Éjszaka minden őrizet ellenére is odaférkőzhetnek a léghajóhoz, beosonhatnak a gondolába, aztán már csak el kell vágni a tartóköteleket! Persze, azt megkockáztatják, hogy lelövik őket, ám az is megtörténhetik, hogy baj nélkül, sikerrel jár a próbálkozás; csak ez a vihar ne volna... Ha azonban nincs ez a vihar, a léggömb már régen útra kelt volna, és most nem kínálkoznék a várva várt alkalom!

– Csakhogy nem vagyok ám egyedül!... – zárta le a gondolatsort Cyrus Smith.

– Hanyadmagával akar jönni? – kérdezte a tengerész.

– Két társamat hívnám magammal, Spilett barátomat és inasomat, Nabet.

– Vagyis harmadmagával – állapította meg Pencroff.
– Harberttel meg jómagammal együtt tehát öten leszünk. Mármost, mivel a léghajó hat személy befogadására készült...

– ...elég helyünk lesz – fejezte be Cyrus Smith a mondatot. – Indulunk!

A többes szám magába foglalta az újságíró is, pedig az még mit sem sejtett az egészből: ő azonban nem az az ember, aki meghátrál a veszedelem előtt; és csakugyan, amikor Smith közölte vele a tervet, Spilett azonnal és fenntartás nélkül csatlakozott hozzá. Csak azon csodálkozott, hogy ez az oly igen egyszerű ötlet nem neki jutott az eszébe. Ami pedig Nabet illeti, ő követi gazdáját, akárhová indul.

– Akkor hát ma este – mondta Pencroff. – Arra sétálunk mind az öten, mintha csak kíváncsiságból őgyelegnénk ott...

– Ma este, tíz órakor – felelte Cyrus Smith, és hozzátette: – Adja ég, hogy ez a vihar el ne csöndesedjék a fölszállásunk előtt!

Pencroff elbúcsúzott a mérnöktől, és hazatért a szállására, ahol várta már a fiatal Harbert Brown. A bátor kölyök tudott a tengerész tervéről, és most bizonyos aggodalommal várta Pencroffot, vajon eredménnyel járt-e a mérnök-nél tett látogatása. Látnivaló: ez az öt ember eltökélte magában, hogy nekivág a forgószeleknél, a teljesen elvadult orkánnak!

És nem! Az orkán nem enyhült, és sem Jonathan Forster, sem a csoportja nem gondolt arra, hogy a léggömb törekeny gondolóján szembeszegüljön vele. Egész nap szörnyű ítéletidő járta. A mérnök már csak egyvalamitől tartott: attól, hogy a lehorgonyzott léggömböt ezer cafatra tépi a szélvész. Több órán át ott ődöngött a csaknem teljesen elhagyott téren, és figyelte a repülő alkotmányt. Pencroff is hasonlóképpen cselekedett; zsebre vágott kézzel téblábolt, és hatalmasakat ásított, mint aki nem tudja, mivel üsse agyon az időt – de ő is csak attól rettegett, hogy a vihar még széttepi a léggömb

burkát, vagy éppen elszakítja a tartóköteleket, s akkor a léghajó fölsuhan a levegőébe.

Leszállt az este. Koromsötétség borult a városra. Sűrű, felhőként gomolygó pára hömpölygött a talaj színén. Zuhogott a havas eső. Nyirkos hideg lett. Nehéz köd ülte meg Richmondot. Úgy rémlett, a dühöngő szélvihar valamiféle fegyverszünetfélét teremtett ostromlók és ostromlottak közt, és az égiháború iszonyatos dördülései mintha még az ágyúkat is elnémították volna. Kihaltan feketéllettek az utcák. Ilyen rémséges időben szinte őrizni sem kellett a teret, amelynek a közepében ott hánykolódott a léghajó. Minden kedvezett a foglyok szökésének, nyilvánvalóan; de micsoda út vár rájuk a féktelenül tomboló szélrohamok közepette!...

– Kutya idő – zsörtölődött Pencroff, és néhány ökölcspárral fejébe nyomta a kalapját, amelyet a szél mindenáron le akart kapni róla. – No de, sebj! Akkor is célhoz érünk!

Fél tízkor Cyrus Smith és társai előlopakodtak a tér más-más szögletéből, amelyet mélységes sötétség takart, miután a gázlámpákat kioltotta a szél. Még a hatalmas léggömböt sem igen lehetett látni. Igaz, hogy a vihar néha csaknem egészen a földre teperte. A hálózat kötelein csüngő nehezkzsákokon kívül a léghajót erős sodrony is tartotta, amely a kövezetbe rögzített karikán volt átbújtatva, két vége pedig a gondolához volt erősítve.

Az öt fogoly a gondolánál találkozott. Senki sem vette észre őket, a sötétség olyan sűrű volt, hogy egymást sem látták. Cyrus Smith, Gedeon Spilett, Nab és Harbert szótlannul elhelyezkedett a gondolában, Pencroff pedig, a mérnök utasítására egymás után oldozta le a nehezkzsákokat. Néhány pillanatig tartott az egész, és a tengerész máris társai mellett termett.

A léghajót már nem fogta más, csak a kétágú sodronykötél, és Cyrus Smithnek sem volt egyéb tennivalója, mint kiadni az indulási parancsot.

Ebben a pillanatban valamilyen állat ugrott a gondolába. Top volt, a mérnök kutyája: letépte láncát, hogy követhesse gazdáját. Cyrus Smith aggódott, hogy súlytöbbletet okoz, és el akarta kergetni szegény jószágot.

– Eggyel több vagy kevesebb nem számít! – legyintett Pencroff, és két homokzsákkal könnyítette a gondolán.

Aztán kioldotta a kétágú sodronykötelet, és a léggömb, ferde irányban fölszökkenve, és rohantában két házkéményt is ledöntve, eltűnt az éjszakában.

Az orkán azonban csak most bőszült neki a legborzalmasabb szilajsággal. A mérnök éjszaka nem gondolhatott a leszállásra, virradatkor pedig köd takarta el szemük elől a földet. Csak öt nap múlva szakadt föl a felhőzet, de akkor már csak a végtelen tengert látták a szélsodorta, rémületes sebességgel száguldó léghajó alatt.

Tudjuk, hogy március 20-án útra kelt öt ember közül március 24-én miképpen ért földet négy ember elhagyatott parton, hazájától több mint hatezer mérföldnyire.¹¹

És aki hiányzott közülük, akinek most a léggömb épségben maradt utasai valamennyien a kutatására siettek, nem más volt, mint a kis csoport önként elismert vezére, Cyrus Smith mérnök!

¹¹ Richmond április 5-én elesett, Grant tábornok bevonult a városba, leverte a szeparatisták fölkelését, Lee pedig visszavonult nyugat felé, s az amerikai egység ügye győzedelmeskedett